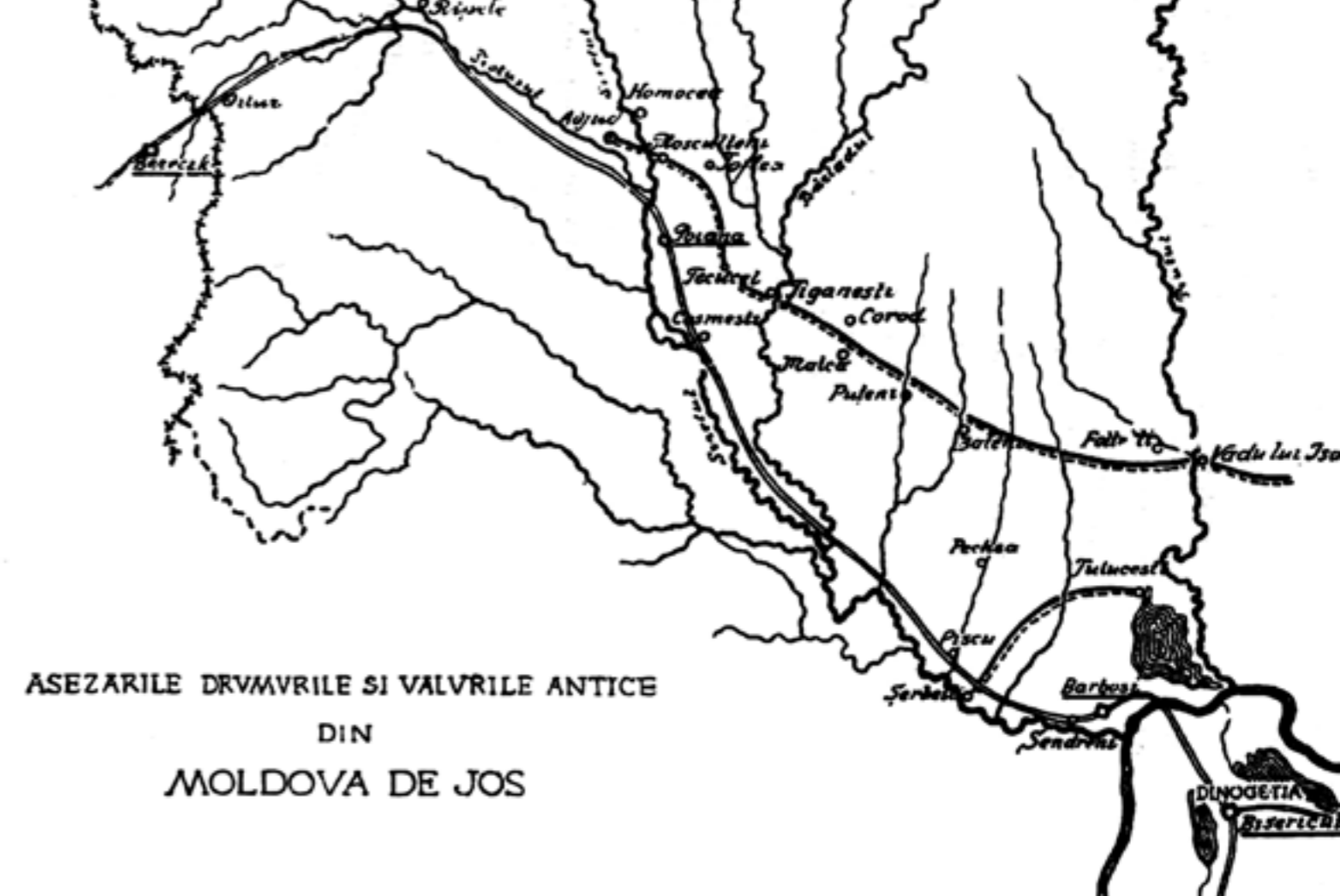

PEISAJUL FUNERAR ROMAN DIN ZONA CONFLUENȚEI SIRETULUI CU DUNĂREA

ASEZARILE DRUMURILE SI VALVRELE ANTICE
DIN
MOLDOVA DE JOS

AUTOR:

Ovidiu Țentea

Muzeul Național de Istorie a României, București

Alexandru Rațiu

Muzeul Național de Istorie a României, București

Situl de la Barboși a fost considerat de Vasile Pârvan un adevărat emporium grecesc amplasat la stânga Dunării. Prin cercetări arheologice vaste au fost descoperite numeroase vestigii și artefacte relevante, databile în linii mari între secolul II a. Chr. și sec. IV p. Chr. Amplasarea particulară a unui presupus territorium roman, precum și semnalarea timpurie în literatura de specialitate au contribuit deopotrivă la creșterea notorietății sitului.

Lucrarea de față este o prezentare abreviată a unui repertoriu amplu al complexelor funerare identificate în arealul confluenței râului Siret cu Dunărea.

Tumulii în cauză sunt dispuși atât în interiorul Valului Galațiului, cât și în zonele adiacente acestuia. Tema noastră de studiu a pornit de la analiza necropolei romane de la Barboși, care a constituit un punct de plecare pentru o cercetare mai amplă a peisajului funerar din zona confluenței Siretului cu Dunărea. Astfel, dincolo de prezentarea unei scurte sinteze a stadiului cercetărilor, am inserat și principalele concluzii care au rezultat în urma analizării

repertoriului tumulilor, a dispunerii acestora pe hartă, precum și a artefactelor descoperite.

Primul contact direct al echipei noastre cu acest areal a avut loc în anul 2004 cu ocazia săpăturilor arheologice de salvare derulate în zona estică a necropolei de la Barboși, situată în cartierul gălățean „Dunărea”. Se presupunea că în zona respectivă erau amplasate în perioada romană depozite de amfore. În proximitatea acestor depozite ar fi fost „cea mai mare necropolă romană din Moldova”. Aceasta a reprezentat de fapt o parte din marea necropolă tumulară de la Barboși, dispusă de-a lungul drumului roman. Raportarea la întinderea necropolelor similare din arealul învecinat (*Noviodunum*, *Carsium* sau *Histria*) plede, în opinia noastră, pentru luarea în calcul a unei singure necropole, desfășurată de-a lungul drumului, care traversând vadul Dunării, trecea la nord de castrul de la Barboși, urmând cursul Siretului înspre *Barbaricum*. În anii următori (2008-2009), în cadrul proiectului STRATEG (www.strateg.org.ro), au fost efectuate cercetări non-invazive de teren și fotografii aeriene. În urma analizei acestor documentații și a coroborării informațiilor au rezultat diferite scenarii de înțelegere a distribuției tumulilor în cadrul peisajului arheologic al acestei zone.

Campania de fotografii aeriene a fost dublată de verificarea prin periegheze a elementelor semnalate. În cursul anilor 2010 și 2012 au fost identificate elemente noi puse în evidență prin periegheze, material arheologic relevant, care a putut fi pus în conexiune cu noi complexe identificate și cartate. În vederea conturării unei imagini de ansamblu asupra distribuției complexelor funerare din necropola de la Barboși am coroborat cartările și cercetările arheologice proprii cu cele obținute pe baza fotografiilor aeriene efectuate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Ne-am propus să extindem cercetarea noastră la nivelul tuturor descoperirilor cu caracter funerar din spațiul delimitat de Valul Traian – Tulucești, precum și din zona conexă acestuia. Astfel, am încercat să delimităm aliniamentul necropolei/necropolelor care au funcționat în perioada romană.

Suportul cartografic a fost asigurat de platforma <http://geo-spatial.org>, iar integrarea datelor a fost realizată Open Source GIS with QGIS 2.0. Ca material suport am utilizat Planuri Directoare de Tragere, Hărțile austriece [1910] reproiectate în Stereo70 și - în unele situații - Hărțile sovietice 1: 100 000 reproiectate în Stereo70. Aceste hărți înregistrează diferențele de

nivel relevante, movilele, evident în scopuri tactice militare. Astfel, mare parte din tumulii existenți/ vizibili în acea perioadă apar pe aceste hărți, unii având indicat toponimul. În anumite cazuri am putut identifica toponime ale unor tumuli identificați pe teren. Prin acest procedeu am putut restitui informații despre complexe care astăzi sunt distruse (în special pentru cei din incinta combinatului siderurgic SIDEX/ ISPA). La acestea am adăugat parțial date recuperate din clișee din Al Doilea Război Mondial.

Perieghezele le-am efectuat în echipe de doi sau trei arheologi, străbătând pe jos teritoriul cercetat. Materialul arheologic recoltat a fost înregistrat cu ajutorul aparatelor GPS și corelat cu fotografiile. Acesta constă în fragmente rulate de ceramică, majoritatea atipice. Dintre cele încadrabile tipologic, menționăm fragmente de amfore romane timpurii precum și fragmente de vase ceramice romane de masă.

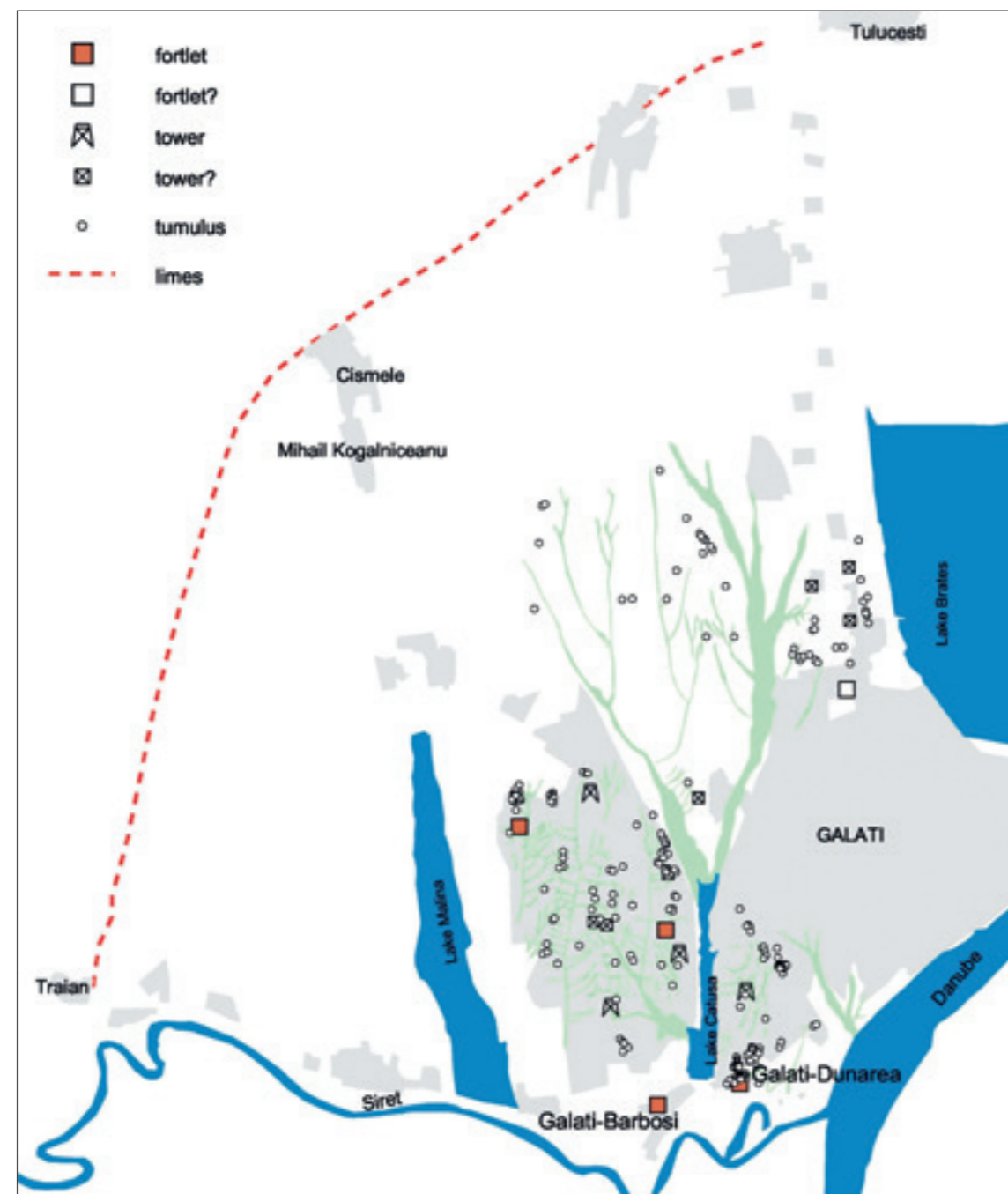
O importantă oportunitate pentru realizarea unei viziuni de ansamblu asupra complexului de clădiri și infrastructuri, respectiv asupra necropolei de la Barboși, a fost posibilitatea de a corobora cartările cercetărilor arheologice proprii cu cele realizate pe baza fotografiilor aeriene efectuate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial de către aviația aliată, demers

realizat împreună, după cum am amintit, cu colega Ioana Oltean. Rezultatele interpretărilor fotografiilor aeriene semnaleză existența unui număr de cel puțin alte două fortificații cu dimensiuni asemănătoare cu cea descrisă, amplasate în interiorul valului Traian-Tulucești, dar distruse de extinderea orașului în a doua jumătate a secolului trecut, precum și a unui număr destul de mare de posibile turnuri de observație. De asemenea, extinderea necropolei spre nord este considerabilă. Menționăm faptul că nu toți tumulii care figurează pe acest plan aparțin necropolei romane.

După cum arătam mai sus, dimensiunile necropolei romane de la Barboși erau apreciabile, atât arealul

cercetat în zona nordică a castrului de la Barboși, cât și mormintele cartate în vecinătatea orașului Galați au aparținut aceleiași necropole. Arealul de răspândire a tumulilor cartate în zonă este considerabil, aceștia având orientări diferite față de orientarea aproximativ est-vest pe care o avea drumul roman. Trebuie amintit aici faptul că o mare parte dintre tumuli aparțin unor epoci diferite.

Încercând să delimităm necropola romană de la Barboși am luat în calcul toate descoperirile funerare din interiorul și din imediata vecinătate a Valului lui Traian de la Galați. Astfel ne-am propus să identificăm semnificația distribuției spațiale a tumulilor.

DISTRIBUȚIA VESTIGIILOR ARHEOLOGICE ROMANE DIN INTERIORUL VALULUI LUI TRAIAN DE LA GALAȚI (DUPĂ O. ȚENȚEA, I. OLTEAN 2009)

TUMULI SITUĂȚI LA EST DE COMUNA BRANIȘTEA - FOTOGRAFIE AERIANĂ DIN ANUL 2008; 2. TUMULUL 184 (MOVILA BRANIȘTEA), FOTOGRAFIE AERIANĂ

TUMULUL - „MOVILA CRACUL FĂLOAIEI”, SITUAT LA EST DE COMUNA SMÂRDAN

Pornind de la ipoteza lui Vasile Pârvan privind existența unui drum roman care străbătea acest areal pe direcția est – vest, ar fi fost de presupus că distribuția tumulilor aparținând epocii romane să fi avut o concentrare semnificativă de-a lungul acestei axe. Situația din teren este însă mult mai diversă. Majoritatea descoperirilor funerare cartate sunt tumuli amplasați în aliniamente vizibile de la mare depărtare și având întinderi considerabile, multe dintre aceste aliniamente au orientarea Nord – Sud. Principalele descoperiri funerare romane sunt sarcofagul de marmură cu menționarea numelui *Alphenus Modestus*, descoperit în vecinătatea promontoriului Tirighina, cavoul din cartierul Dunărea databil în secolul IV p. Chr. sau sarcofagul „mithraic” descoperit în anul 1867 pe strada Lozoveni. În necropola de la Barboși au fost cercetați de-a lungul timpului mai mulți tumuli, acestora adăugându-li-se descoperirile de din extremitatea estică, din zona denumită convențional cart. *Dunărea*.

Cunoscând faptul că necropolele tumulare, cu sarcofage sau alte astfel de monumente funerare, erau amplasate de-a lungul drumurilor în perioada romană, este poate mai mult decât o coincidență faptul că și astăzi cel mai lung și important bulevard din municipiul Galați se află amplasat exact pe același traseu cu cel al tumulilor antici. Acest fapt confirmă o

VEDERE PANORAMICĂ CU ZONA AFLATĂ LA EST DE COMUNA BRANIȘTEA - PERIEGHEZĂ DIN ANUL 2012

realitate arheologică des întâlnită: drumurile actuale adesea intersectează, dar mai ales suprapun, pe cele din perioadă romană. Dacă peisajul geologic rămâne în mare parte neschimbat, ruta cea mai accesibilă (căutată de topografia romani și contemporani deopotrivă) rămâne mereu aceeași. Cele mai semnificative grupuri de tumuli sunt aliniamentele din zona Bălții Mălina, șirul din zona Lacului Lozova, respectiv grupul Pădurea Gârboavele.

ÎN LOC DE CONCLUZII.

Analizarea aproape exhaustivă a complexelor funerare din acest spațiu oferă doar câteva linii directoare privind dispunerea tumulilor în epoca romană. Nu se poate observa o dispunere regulată de-a lungul traseului unui drum, care să fie urmată de eventuale parcelări. În general, înșiruirea tumulilor pe anumite aliniamente, a fost determinată de configurația geografică a terenului, aceștia fiind dispuși pe pozițiile dominante care ofereau o vizibilitate cât mai mare. Construcțiile și monumentele funerare mai importante sunt dispuse în zonele prin care este foarte probabil să fi trecut drumul roman. O mare parte din materialul de factură romană descoperit în tumuli sau la suprafață în proximitatea acestora constituie indicii pentru datarea complexelor, dar nu și apartenența defuncțiilor la o populație romană sau romanizată. ●

Bibliografie

M. Brudiu, *Drumul roman prin Moldova de Jos între intuiție și realitățile arheologice*, Pontica 31, 1998, 217-225.

M. Brudiu, *Lumea de sub tumuli din sudul Moldovei. De la indo-europeni la turanicii târzii – măturii arheologice*, București, 2003.

Liana Oța, *Lumea funerară în Moesia Inferior [secolele I – III p. Chr.]*, Brăila, 2013

Ioana A. Oltean, *A Lost Archaeological Landscape on the Lower Danube Roman Limes: The Contribution of Second World War Aerial Photographs*. In: Hanson W., Oltean I. [eds] *Archaeology from Historical Aerial and Satellite Archives*. Springer, New York 2013

V. Pârvan, *Castrul dela Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos*, ARMSI, II. 36/4, 1913, 1-38 [14-27].

S. Sanie, *Civilizația romană de la est de Carpați și romanitatea de pe teritoriul Moldovei*, Iași, 1981, 75-111

O. Țențea, *On the alleged 'Roman road from Lower Moldavia'*, *The Journal of Ancient History and Archaeology*, 3.1, 2016, p. 12–19

O. Țențea, S. Cleșiu, *Fortificația și necropola romană de la Galați, cart. „Dunărea” – raport arheologic, Cercetări Arheologice 13*, 2006, p. 39–88

O. Țențea, Ioana A. Oltean, *The Lower Danube Roman Limes at Galați (Romania). Recent results from excavation and aerial photographic interpretation*, *Limes XX: Estudios sobre la Frontera Romana, Roman Frontier Studies*, vol. III, *Anejos de Gladius 13*, León, Spain, September 2006, eds. A. Morillo, N. Hanel, E. Martín, Madrid, Polifemo, 2009, p. 1515–1524

O. Țențea, Al. Rațiu, *Repertoriul peisajului funerar din zona confluentei Siretului cu Dunărea – studiu preliminar, Cercetări Arheologice 22*, 2015, p. 189–270